

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

כנגד ארבע מאות פעמים, או שכל בני דורו יזכו לעולם הבא, והיינו שבזכותו, מן השמים יתנו סייעתא דשמיא לכל הדור שיעשו מעשים טובים ויזכו לעולם הבא, ויבחר מה הוא מבקש, האם ארבע מאות שנה בשבילו, או עולם הבא בשביל הדור.

ובחר רבי פרידא באפשרות השנייה, שיזכו כל בני דורו לעולם הבא, כי אינו מבקש בשביל עצמו, אלא בשביל הדור! ואף על פי שאם הוא יחיה עוד ארבע מאות שנה, יוכל בהם לזכות את הרבים גם כן, ויהיה בזה תועלת גם בשביל הדור, שמא הוא לא היה בטוח בזה, וביקש עולם הבא לכל בני דורו, לא בשבילו, אלא בשביל הדור.

ואמרו לו מן השמים כי מאחר שהוא מוותר על טובת עצמו בשביל טובת בני דורו, ואינו מבקש בשבילו אלא בשביל אחרים, מגיע לו גם זה וגם זה, תשלומי כפל, כמו שיש קנס תשלומי כפל יש שכר תשלומי כפל, ויקבל את שניהם, גם שיאריך ימים ויחיה ארבע מאות שנה, וגם שיזכו כל בני דורו לחיי העולם הבא.

והלימוד לנו מזה הוא, שמי שאינו חושב על עצמו אלא חושב על אחרים, זוהי זכות גם בשבילו, והוא בעצמו מרוויח מזה הרבה.

התפילות בלשון רבים על כלל ישראל

ואכן בתפילת שמונה עשרה יש הרבה בקשות שכולם בלשון רבים, כגון השיבנו, סלח לנו, חננו, והם כולם בקשות בשביל הציבור ולא בשביל עצמו, ורק אחר כך בסוף התפילה מבקשים בלשון יחיד אלוקי נצור לשוני מרע וכו', שזו כבר בקשה פרטית, אבל כל התפילות הם בשביל אחרים ולא רק בשביל עצמו, ואמנם הוא עצמו גם כן כלול בזה, כי לשון רבים כולל את כולם, אבל הבקשה היא בלשון רבים, על כלל הציבור, והוא עצמו אינו העיקר!

שלמה המלך ביקש חכמה לטובת הכלל

ומצינו ענין זה גם בשלמה המלך, שהיה לו מראה נבואה בחלום (מלכים א' פ"ג) "בגבעון נראה השם אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלוקים שאל מה אתן לך", היינו שהקב"ה שאל אותו מה הוא מבקש, ומה שיבקש יתנו לו מן השמים.

ואמר שלמה כי הוא רוצה רק לב שומע לטובת אחרים, לטובת העם, "ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך להבין בין טוב לרע", והיינו שביקש לב שומע כדי שיוכל לעשות לטובת עם ישראל, ולא ביקש בשבילו אלא בשביל כלל ישראל, חכמה והבנה איך להשפיע על כלל ישראל, איך לנהל את העם וכיצד להנהיג את העם.

והשיבו הקב"ה "יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא שאלת לך ימים רבים ולא שאלת לך עושר ולא שאלת נפש אויבך ושאלת לך הבין לשמוע משפטי", כיון שאתה ביקשת רק בשביל העם, ולא ביקשת בשביל עצמך אריכות ימים או עשירות או נפש אויבך, רק ביקשת בשביל העם, לכן "הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך", ובזכות זה זכה לחכמתו הגדולה, חכמת שלמה, החכם מכל האדם, שלא היה ולא יהיה עוד חכם כמוהו.

ועוד הוסיף הקב"ה ואמר לו "וגם אשר לא שאלת נתתי לך גם עושר גם כבוד אשר לא היה כמוך איש במלכים כל ימך", והיינו שבנוסף לחכמה הוא גם קיבל עשירות, והיה עשיר כזה שלא היה עוד עשיר כמוהו, וגם קיבל כבוד, והיה מכובד מכל העם ומכל העולם, שלא היה עוד אדם כמוהו עם כל כך הרבה כבוד, וכל זה זכה מפני שאל ביקש בשבילו, אלא ביקש בשביל העם.

כך היא ההנהגה מן השמים, שכל מה שאדם עושה לטובת אחרים, אם זהו הרצון שלו, שאינו חושב על עצמו, אלא חושב על אחרים, הרי הוא זוכה בשכר זה לזכויות עצומות.

ושמעתי שמרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל אמר פעם לתלמידים 'הקרבתי בשבילכם את התורה שלי, שכן כידוע הוא היה אומר הרבה שיעורים לתלמידים, לכל אחד ואחד, כל מי שרצה, ובאותו הזמן הוא היה יכול ללמוד את כל השי"ס ולחדש הרבה חידושים, אבל הוא עסק

הבא ליטהר מסייעין אותו

אמרו חז"ל (יומא לח, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, היינו שאם אדם רוצה להיטהר ולהתעלות ברוחניותו, מן השמים מסייעים לו, ליטהר, טהרה היא מדרגה, וכפי שביאר המסילת ישרים בפרק ט"ז מה היא מידת הטהרה, ואם רוצים יש סייעתא דשמיא.

אם כן זוהי עצה טובה מאד, שרק צריכים 'לרצות' טהרה, ואזי כבר מן השמים נותנים סייעתא דשמיא.

והטהרה היא משל לכל ענייני רוחניות, וכגון מי שרוצה תורה, מן השמים מסייעין אותו להצלחה בתורה.

אבל בא ליטהר פירושו לא רק שהוא רוצה, אלא הוא גם 'בא' ועושה משהו, עושה מעשה ומשתדל, וכגון בתורה, הוא לומד לפי כוחו כמה שהוא יכול, ואזי, אם הוא בא ליטהר ועושה את המעשה הזה, את ההתחלה ליטהר בעסק התורה כפי כוחו, מן השמים מסייעין אותו להצלחה עוד יותר, וזוכה לסייעתא דשמיא יותר ממה שבכחו.

וענין הבא ליטהר בתורה, יכול להיות גם שהוא מלמד תורה לאחרים, וזה שייך, אם מבקשים אותו ללמד והוא מלמד.

ואמנם בא ליטהר הוא רק כשאדם עושה כמה שהוא יכול, וכגון ללמוד, אם הוא לומד כמה שהוא יכול לפי כוחו, אזי הוא נקרא בא ליטהר ומסייעין אותו, אבל אם הוא יכול ללמוד יותר ולומד פחות, אין זה בא ליטהר, ואין מסייעין אותו.

וגם ללמד, בא ליטהר נקרא רק אם הוא מלמד כמו שצריך ללמד, עם כל האפשרויות שיש לו, עם כל הכוחות ועם כל ההבנה שיש לו, ואז מסייעין אותו בסייעתא דשמיא ללמד עוד יותר.

הזכות לסייעתא דשמיא למעלה מהטבע

ועוד אמרו חז"ל (נדרים נה, א) מאי דכתיב וממדבר מתנה וגוי, כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה שנאמר וממדבר מתנה, ופירש רש"י שם: כמדבר שהוא מופקר לכל - מלמד תורה בחינם לכל, ע"כ.

והיינו שאם אדם עושה עצמו 'הפקר', שכל מי שמבקש ללמוד הוא מלמד אותו ולא מסרב, כל מי שמבקש, לא משנה מי הוא ובאיזו רמה הוא, זהו 'כמדבר', שהוא הפקר, שכל אחד יכול לזכות בו ולנצל אותו, ללמוד תורה ממנו, ובזכות זה הוא זוכה ל'מתנה', שמן השמים נותנים לו הצלחה גדולה בתורה למעלה מן הטבע, וכענין מתנה, שיש מי שנותן, ואין זה בא מכוח הטבע שלו, אלא מן השמים נותנים לו, יותר מהכוח שלו, בזכות שמפקיר עצמו לאחרים.

וכן מובא בגמרא (עירובין נד, ב) על רבי פרידא, שהיה לו תלמיד קשה הבנה, שכדי להבין דבר אחד היה צריך ללמוד ארבע מאות פעמים, כזה תלמיד חלש בכישרון, שרק אחרי ארבע מאות פעמים שמסבירים לו עוד קצת ועוד קצת אזי הוא קולט דבר אחד, ורבי פרידא עשה כן ולימד אותו כל דבר ארבע מאות פעמים, 'כמדבר', שהוא הפקר, ללמד ארבע מאות פעמים לתלמיד כזה, הרי זה לוקח זמן רב מאד.

לחשוב על אחרים ולא על עצמו

והסוף היה כפי שמובא בגמרא שם, שפעם אחת הוא למד איתו כהרגלו ארבע מאות פעמים ועדיין לא הבין, גם לאחר ארבע מאות פעמים, ושאל אותו רבי פרידא מה קרה ומדוע לא הבנת, וענה התלמיד, אני יודע שרהבי צריך ללכת לדבר מצוה, ובכל רגע חשבתי שעכשיו הוא ילך, ולא היה לי יישוב הדעת להתרכז להבין, ואמר לו רבי פרידא, אם כך, תדע לך שאני נשאר איתך, ואיני הולך עד שאתה תלמד ותבין, וחזר ולמד איתו עוד ארבע מאות פעמים עד שהבין.

ולאחר מעשה זה, יצאה בת קול מן השמים ושאלו את רבי פרידא מה הוא רוצה ומבקש בשכרו, ויש לו זכות לבחור באחד משני הדברים: או שהוא יזכה לאריכות ימים ויחיה עוד ארבע מאות שנה, על כל פעם שחזר ולימד את התלמיד הוא יחיה עוד שנה, ארבע מאות שנות חיים

בעיקר במסכתות שלומדים בישיבה, והקריב זאת בשביל התלמידים, והיינו כדי ללמד, לטובת הציבור!

ובאמת רבי ברוך בער זכה שהתורה שלו היא תורה עמוקה כל כך, וכפי שרואים בדברי התורה מה שהוא כתב, ומה שכתבו בשמו, שהם דברי תורה עמוקים מאד.

תפילה על הכלל מעומק הלב

ועוד רואים בשלמה המלך, שבתחילה כפי שהזכרנו הקב"ה בא אליו בחלום ואמר לו שביקש מה שירצה, ואז הוא ביקש בשביל כלל ישראל, וגם מאוחר יותר כשגמר לבנות את בית המקדש, רואים שוב (במל"א פ"ח) שהוא התפלל, תפילה ארוכה מאד, עם הרבה בקשות, ועל מה היו בקשותיו? על כלל ישראל! ואילו על עצמו ביקש רק משהו, שמלכות בית דוד תימשך, והזכיר זאת בקיצור, בכמה מילים, אך עיקר בקשתו וכל אריכות תפילתו הייתה עבור כלל ישראל, וכפי שמוזכר שם בפסוקים כל מיני בקשות שביקש, שכלל ישראל יינצלו מדבר וממגפה וכל מיני צרות שלא יהיו, ושיחיו רק חיים טובים.

כך הדרך וזו ההנהגה הראויה, להתפלל ולבקש עבור כלל ישראל. ואמנם צריכים שזה יהיה באמת, בקשה אמיתית מעומק הלב, ולא רק שבפה יהיה כך, אלא גם בלב, שבלב יהיה אכפת לו מאד וזה מה שהוא ירצה, את טובת הציבור, טובת הכלל, ואז זו הזכות.

והנה בגמרא (ברכות נ, א) הובא הפסוק "הרחב פיך ואמלאהו" לענין תפילה ובקשה על תורה, ולכאורה 'הרחב פיך' משמע בשבילך, בשביל עצמך? ובאמת אין הכי נמי, וצריך לבקש גם בשביל עצמו, אבל על אחרים צריך לבקש עוד יותר! וגם זה נכלל ב'הרחב פיך ואמלאהו' – לבקש לא רק על עצמו, אלא גם על אחרים.

זכות החסד למען הכלל

ומצינו בגמרא שיש מידה כנגד מידה (ב"ק נ, א) לגבי נחונאי חופר שיחין, שהיה חופר בורות כדי שיהיה מים לציבור, ופעם בתו נפלה לבור והייתה בסכנה, ובאו והודיעו על כך לרבי חנינא בן דוסא, ואמר שהיא תינצל ותישאר בחיים, וכך הוה, כי לא יתכן שדבר שהצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו, וכיון שהוא מסר נפשו על זה לטובת הכלל, לא יכול להיות שבתו תסבול מדבר דומה לזה, וניצלה בזכותו!

אלו הם הזכויות של מזכה הרבים, ושל מי שמשתדל ופועל לטובת הרבים, אם בתורה, או בחסד, או בתפילה, ואם מתפללים ומבקשים עבור אחרים אזי כבר אמרו חז"ל (שם צב, א) כל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה.

מתי מבטלים תורה בשביל חסד

ואמנם בענין חסד כבר הזכרנו לאחרונה את מה שמובא בגמרא (ר"ה יח, א) על בית עלי, שהיו כהנים, ונגזר עליהם שימותו צעירים, כמו שכתוב "וכל מרבית ביתך ימותו אנשים", היינו שכל המשפחה ימותו צעירים, 'אנשים', בגיל שמונה עשרה, וכתוב "ולכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עוון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם", היינו שגם קרבנות לא יעזרו לבטל את הגזירה מעליהם. ואמרו על זה בגמרא, בזבח ומנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים, ואם יעסקו בתורה ובמעשים טובים תתבטל הגזירה ויארצו ימים.

ומביאה הגמרא שרבה ואביי היו מבית עלי, ורבה עסק בתורה וחי ארבעים שנה, כלומר שהארץ ימים וחי עוד עשרים ושתיים שנה לאחר גיל שמונה עשרה, בזכות התורה שלמד, ואילו אביי עסק בתורה וגם בגמילות חסדים ובזכות זה חי ששים שנה, עוד עשרים שנה יותר ורגב. וצריך להבין אם כן למה רבה לא עסק גם הוא בגמילות חסדים, ועל ידי זה היה זוכה ליותר אריכות ימים כמו אביי.

התירוץ הוא שמצות חסד היא רק אם זה מזדמן לאדם ואין מי שיעשה במקומו, אבל אם יש מי שיעשה וזו מצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, אזי יש איסור ביטול תורה, שכך הדין (מו"ק דף ט' וברמב"ם פ"ג מתי"ת) שאם אין מי שיעשה את החסד אזי האדם חייב לעשותו ואין זה ביטול תורה, אבל אם יש מי שיעשה במקומו הרי זה ביטול תורה, ואסור לעשות את החסד, אלא צריך ללמוד.

ואם כן יש לבאר, כי אביי שעסק גם בגמילות חסדים, זהו מפני שהיה צורך בכך ולא היה מי שיעשה את החסד במקומו, ולכן הוא עסק

בגמילות חסדים, ומן השמים היה כן, שנזדמן לו חסד שאי אפשר לעשותו על ידי אחרים, ובזכות זה חי עוד עשרים שנה, אבל רבה שעסק רק בתורה, זהו מפני שאצלו לא היה צורך בגמילות חסדים, כי היו אחרים שעשו את החסד, ולא נזדמנו לו חסדים שאי אפשר לעשותם על ידי אחרים, ואם יבטל מלימודו לחפש גמילות חסדים – זה יותר גרוע! כך הכל תלוי לפי המצב והמציאות.

הודאה על הגשמיות ועל הרוחניות

יש עוד ענין של חיוב הודאה, להודות על חסדי השם, וכפי שאנו מודים בתפילה, מודים אנחנו לך וכו' על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך, והנה זוהי הודאה על גשמיות, על חיי העולם הזה, אך לא מסתבר שרק על זה ההודאה, ובדאי צריכים להודות גם על רוחניות, על חיי העולם הבא! ואכן אחר כך ממשכים ומודים על נסיד שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ופה כבר לא כתוב איזה נסים ואיזה נפלאות וטובות, וזה כולל גם את הרוחניות, ומודים בזה על גשמיות וגם על הרוחניות.

וכך בהמשך, הטוב כי לא כלו רחמך והמרחם כי לא תמו חסדיך, לא מפורש איזה רחמך וחסדיך, וזה כולל הודאה גם על הרוחניות, ועל תורה ומעשים טובים שיש לנו, וגם על זיכוי הרבים, מי שהוא מזכה הרבים, הרי זה בסייעתא דשמיא, ויש חיוב הודאה על זה.

להודות מתוך הכרת האמונה

ולא די בהודאה בפה, אלא צריכה להיות הודאה אמיתית, שבאמת הוא מאמין באמונה שלמה שכל מה שיש לו זה מן השמים ולא בדרך הטבע, ולכן הוא מבין שהוא חייב להודות, **וזה תלוי בהכרת האמונה, להאמין באמונה שלמה שאין זה בדרך הטבע אלא הכל בידי שמים, וכל הצלחה היא בידי שמים, חיינו המסורים בידך – זה 'בידך'! ונשמותינו הפקודות לך – זה 'לך'! ונסידך – זה 'נסידך', שהקב"ה עושה את זה, ורק הוא, ואין עוד מלבדו!**

ואין זה פשוט לחיות עם האמונה הזו שהכל בידי שמים ולא בדרך הטבע כלל, אבל זהו החיוב, וזוהי הדיברה הראשונה מעשרת הדיברות (שמות כ, ב) "אנכי השם אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" להאמין באמונה שלמה שהכל בידי שמים, ואם חיים עם האמונה הזו אזי החיים הם מאושרים, חיים אחרים לגמרי.

הכל בידי שמים, כל האדם, עם כל כוח הבחירה וכל כוח המחשבה וההבנה שלו, וכן כוח הדיבור, והראייה, והשמיעה, וכל נשימה ונשימה, הכל בידי שמים, וצריך להודות להקב"ה על זה, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה יד, ט) "כל הנשמה תהלל קה" על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך להודות ולקלס לבורא.

וענין זה של האמונה והכרת האמת שהכל בידי שמים, הוא באמת מדרגה שאינה פשוטה, אבל זוהי הזכות, אם מתחזקים בזה.

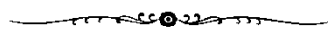
התקדמות קבועה על ידי ספרי מוסר

והדרך להתקדם ולהתחזק בזה היא על ידי לימוד ספרי המוסר, יש הרבה ספרי מוסר, ובפרט המסילת ישרים, שנותן דרך לפי סדר הברייתא של רבי פינחס בן יאיר, איך מתקדמים ומתקדמים במדרגות, ואפשר להגיע למדרגות גבוהות מאד.

אבל צריכים לזה התמדה יום יומית, בכל יום קצת, ואם זה בכל יום אזי אין היסח הדעת, וכל התעוררות מוסיפה השפעה, והאדם לא מושפע בבת אחת אלא לאט-לאט, שכן טבע האדם, שמקבל השפעה לאט-לאט, וכך במשך הזמן אפשר להתקדם ולהתקדם, עם סייעתא דשמיא כמובן, וכמאמרם הבא ליטהר מסייעין אותו.

והנוגע למעשה כאמור הוא הענין של קביעות יום יומית בספרי המוסר, מה שמעניין ולא משעמם, כי לימוד משעמם אינו משפיע, רק ספר שמעניין או פרק שמעניין, ואם זה בקביעות אזי זה משפיע מאד ומוסיף מדרגה בכל ענייני האמונה, ומתקדמים ומתעלים בכל המעלות, כגון זהירות, וזריזות, ונקיות, וטהרה, וכל המדרגות, כל דבר קטן משפיע ומחזק את המדרגה.

בעזרת השם זה בידינו! ויהי רצון שנזכה כולנו להיות מאלו שבאים ליטהר ונזכה לסייעתא דשמיא.

פנייה לקוראי הגיליונות בכל אתר ואתר! עקב ריבוי ההוצאות אנו זקוקים לעזרתכם להמשך הדפסת הגיליונות. ניתן לתרום בעמדות קהילות ונדרים פלוס שבכל רחבי הארץ תחת השם 'דרכי החינוך' (קוד מוסד 710) ותתברכו בכל הברכות המובטחות למזכי הרבים!

לזכות החתן **יחזקאל בן אהרן** שיחי' והכלה **שרה בת רפאל** שתחי' הנישאים בשבוע זה, שיעלה הזיווג יפה ויזכו לדורות ישרים מבורכים!

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת האשה החשובה מרת **בלומה חיה רחל** ע"ה בת הרב **ישכר בעריש** ה"ד נלב"ע נר א' דחנוכה כ"ה כסלו תשנ"ו - תנצב"ה **נדב על ידי בני המשפחה שיחי'**